

Rock kultura i utjecaj na modu (1950-1980)

Pongračić, Irena

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Textile Technology / Sveučilište u Zagrebu, Tekstilno-tehnološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:201:308626>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-05**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Textile Technology University of Zagreb - Digital Repository](#)

Tekstilno-tehnološki fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

preddiplomski studij tekstilnog i modnog dizajna

Rock kultura i utjecaj na modu
(1950.-1980.)

Irena Pongrašić
8565
Zagreb, rujan 2017.

Sveučilište u Zagrebu
Tekstilno-tehnološki fakultet

Završni rad
"Rock kultura i utjecaj na modu
(1950.-1980.)"

"Rock culture and it's influence on fashion
(1950.-1980.)"

Mentor: dr. sc. Katarina Nina Simočić
Ocjenjivači: dr. sc. Katarina Nina Simočić
dr. sc. Krešimir Purgar
dr. sc. Martinia Ira Glogar
dr.sc. Alica Grilec Kaurić

Sadržaj

1. Sažetak.....	4
2. Uvod.....	6
3. 1. 50-te: odnos glazbe i mode.....	8
4. 2. Bunt u glazbi i modi.....	12
5. 3. 70-te: eksplozija stilova.....	15
6. 4. Rock kultura u Hrvatskoj.....	22
7. Zaključak.....	27
8. Literatura.....	28

Sažetak

Kako i sam naslov govori, u završnom radu bavila sam se istraživanjem poveznica Rock'n'roll glazbe i modnih trendova kroz pedesete, šezdesete i sedamdesete godine dvadesetog stoljeća. Od modnih kolekcija Christiana Diora do onih Vivienne Westwood dogodio se niz promjena kako u odjevnim trendovima tako i u glazbenim. Kako početkom pedesetih na zapadu nastaje generacija tinejdžera tako će se i glazbeni i modni svijet podrediti njima, a u navedenim desetljećima mijenjat će se trendovi, glazbeni smjerovi kao i nekoliko subkultura. Od klasičnog rock'n'rolla preko heavy metala pa sve do punka, u ovom ćemo se radu upoznati sa stilovima pojedinih glazbenika koji su bitno utjecali na mlade, a tako i na samu modnu industriju.

Ključne riječi: rock, kultura, moda, tinejdžeri, stil, punk, utjecaj

Contents

As the title says, in this paper I researched the links between rock'n'roll music and fashion trends through fifties, sixties and seventies years of 20th century. From fashion collection from Christian Dior to those from Vivienne Westwood there were many changes in clothing trends as well as in music. At the beginning of the fifties a generation of teenagers appears and the music and fashion will subordinate to them. In those decades there will be changes in fashion trends, music styles and in some subcultures. From rock'n'roll through heavy metal all the way to punk, in this research we will get to know fashion styles of different musicians who had a great influence on young people and thus on the fashion industry.

Key words: Rock, culture, fashion, teenagers, style, punk, influence.

Uvod

Rock 'n' roll (rock and roll) je glazbeni pravac nastao u Americi krajem četrdesetih te početkom pedesetih godina prošlog stoljeća. Spajanjem jazz, soul, blues i gospel glazbe (koju su, treba spomenuti, izvodili pretežno crni glazbenici) nastaje novi zvuk kasnije poznat kao rock. Rock 'n' roll najčešće podrazumijeva glazbu u kojoj se isprepliću vokal, bubnjevi, električna i bas gitara (povremeno i električne klavijature: orgulje i klavir, a kasnije i sintisajzer), a neki od najpoznatijih začetnika ovog glazbenog pravca su Chuck Berry, Bo Diddley, Elvis Presley i Little Richard.

Rock kultura je način izražavanja te stil života. Osim same glazbe koja je temelj, u rock kulturi do izražaja dolaze i ostale vrste umjetnosti (film, fotografija, dizajn i likovne umjetnosti).

Iako još uvijek nije posve prihvaćena kao *kultura*, osvrnemo li se ne tako daleko u prošlost nemoguće je ne primijetiti kako je rock kultura imala velik utjecaj na svijet, pogotovo govorimo li o modi.

Upravo zato, cilj ovog istraživanja je dokazati utjecaj rock kulture na modu.

Kako bih došla do dokaza, uz pomoć raznolike literature i izvora, u ovom ću se radu koncentrirati na period od 1950. do 1980. godine (od osnutka rock 'n' rolla do završetka punka).

Sve navedeno u ovom radu odnosi se na istraživanja provedena u SAD-u i Velikoj Britaniji kao i djelom u Hrvatskoj.

Prije samog proučavanja rocka i utjecajnih glazbenika potrebno je bilo istražiti modu pedesetih kako bih stvorila usporedbu mode općenito kao i one mode nastale utjecajem rock kulture. Prof. Dr. Gertrud Lehnert u knjizi "*A history of fashion: in the 20th century*" pobliže opisuje i objašnjava modu dvadesetog stoljeća kroz svako desetljeće, a upravo pedesete naziva desetljećem društvenih promjena.

Iako piše sa stajališta modnog znalca, Lehnert se u knjizi dotiče i ostalih segmenata umjetnosti pa tako i glazbenika kao što su Jimi Hendrix i The Beatles te subkultura poput hippiesa i punkera.

Suprotno Lehnert, Simon Firth, britanski sociomuzikolog i glazbeni kritičar, u knjizi "*The sociology of rock*" fenomen rocka objašnjava sa sociološkog stajališta te svojim istraživanjima provedenim u šezdesetim i sedamdesetim godinama donosi zaključke kojima opisuje utjecaj rock kulture na mlade.

Dok Lehnert sve mlade koje opisuje naziva tinejdžerima, Firth mlade u svojim istraživanjima dijeli u tri kategorije: tinejdžere, mlade radnike te studente.

Kombiniranjem modnog i sociološkog pristupa rock kulturi uvidjela sam kako je poveznica glazbe i mode upravo generacija nastala pedesetih – tinejdžeri.

Svejedno, za shvaćanje cjelokupnog utjecaja rocka na mlade i modu, kao dodatnu literaturu koristila sam autobiografije Keitha Richardsa i Johnna Lydona.

Zanimljivo je bilo proučavati stajalište upravo onih koji su svojim stilom (ali i glazbom) bitno utjecali na svijet.

Iako obje autobiografije pretežno govore o povijesti bendova The Rolling Stones i Sex Pistols autori su se dotakli i tema mode, vlastitih stilova, subkultura te društva općenito.

S obzirom da se *rock'n'roll* već šezdesetih počeo granati na više glazbenih stilova, odlučila sam kako je bitno spomenuti samo one glazbene pravce koji su bili dovoljno zastupljeni da bi mogli bitno utjecati na modu.

Smatrajući punk posljednjim velikim glazbeno-stilskim pokretom (uz Grunge koji nastaje dosta kasnije) svoje istraživanje završavam raspadom Sex Pistolsa tj. krajem sedamdesetih koje mnogi još i danas smatraju svršetkom ere punka.

Kako je za ovo istraživanje bilo potrebno razumjeti povijest mode jednako je bilo bitno proučiti i povijest rock izvođača. Sve navedeno u tekstu što se tiče samih grupa ili pojedinaca, osim iz navedenih knjiga, saznala sam gledajući BBC-eve dokumentarne serije "*Seven Ages of Rock*" koje se, osim povijesti glazbe i bendova, dotiču i životnih tj. modnih stilova generacija koje su odrastale uz rock.

Producent William Naylor u sedam šezdesetominutnih epizoda upoznaje gledatelje sa svim razdobljima rocka predstavljajući publici izvođače, producente, povjesničare te sociologe koji kroz razgovor opisuju povijest rock kulture.

1.50-te: odnos glazbe i mode

Iako se nakon Drugog svjetskog rata moda veoma sporo mijenjala, jedan je dizajner ipak uspio pridobiti modne zaljubljenice kreirajući 1947. godine proljetnu kolekciju čiji je stil američki časopis *Life* nazvao *New Look*. Christian Dior time je stekao svjetsku popularnost i već početkom pedesetih žene diljem svijeta odijevale su se upravo onim stilom koji je Dior predstavio: elegantne haljine kojima se naglašavala figura pješčanog sata, široke ovratnike, kratke strukirane kapute kao i glamurozne raskošne šešire.¹

No nisu sve žene dijelile entuzijizam prema elegantnom ženstvenom stilu Diorova *New looka*, pogotovo ne mlade djevojke, jer još jedna od bitnih promjena koja je pedesetih preplavila zapadnjačku kulturu bila je pojava jedne sasvim nove generacije – Tinejdžera.

Nakon nakon drugog svjetskog rata vladalo je zatišje te se malo pomalo svijet počeo opuštati, ekonomija se popravljala a upravo djeca rođena krajem rata bitno će utjecati kako na kulturu pedesetih tako i na kulturu općenito.

“Potkraj pedesetih godina tinejdžeri su postali ciljano novo tržište, meta oglašivačke industrije. Izraz “tinejdžer” smislila je oglašivačka industrija, a ona je bezdušna. Kad se adolescentsku mladež počelo nazivati tinejdžerima, to je kod nje probudilo neku vrstu samosvijesti. Dovelu je do stvaranja cijelog novog tržišta, i to ne samo za odjeću i kozmetiku nego i za glazbu, literaturu i još štošta...” (Richards, 2011:130)

Upravo pojava tinejdžera odigrat će bitnu ulogu u spajanju mode i rock 'n' rolla. 1950-ih mlade populacije započinju svojevrsnu pobunu protiv životnih stilova starijih generacija te zanemarujući dosad neizbježne statusne raspodjele, tinejdžeri se ujedinjuju pronalaskom vlastitih, novih stilova.

Zbog svog životnog stila, mladi postaju najveći potrošači. I tinejdžeri i oni nešto stariji vrlo lako nalaze dobre poslove a zaradu troše na odjeću, časopise i glazbu (uglavnom na albume najdražih izvođača ali i instrumente, jer su, pojavom rock 'n' rolla, električne gitare preplavile tržište). (A. Bennet., 2001., 18.)

Film i glazba najviše su utjecali na modu tinejdžera. Iako su se traperice već tridesetih počele nositi

---

¹Lehnert G.: A history of fashion: in the 20th century, Konemann, Koln, 2000.

u americi, moglo bi se reći da su u modu službeno ušle nakon prikazivanja filma "Rebel Without a Cause" u kojemu je James Dean, novi idol mladih generacija, odjeven u traperice, bijelu majicu kratkih rukava *t-shirt* (koja je, nešto ranije, spadala pod donje rublje) te kratku, široku crvenu jaknu. (G.Lehnert, 2000., 51.)

Osim odlazaka u kino, mladi sve više počinju izlaziti i u barove u kojima se, osim jazza, pedesetih počinje svirati jedna sasvim nova vrsta muzike - Rock 'n' roll.

Sjedinjenjem soul, jazz, gospel i blues glazbe proizašao je novi, energičan i taktičan zvuk. Početak rock'n'rolla označavao je i početak rasne udruženosti obzirom da su upravo mladi bijelci bili prvi obožavatelji novog glazbenog pravca, koji je, kao što sam ranije spomenula, nastao na temeljima pretežno crnačke glazbe.

Inače, rock'n'roll pojam prvi je upotrijebio DJ (*Disc Jockey*) Alan Freed koji je vodio glazbeni program na radiju početkom 50-ih.

Ali ipak, nije rock 'n' roll bio prihvaćen od svih strana. Starija generacija bjelaca protivila se takozvanoj "crnoj glazbi" smatrajući je buntovnom, preopuštenom i seksualnom. Upravo pokušaj zabrane rock glazbe doveo je do još veće zainteresiranosti publike prema ovom muzičkom pravcu koji je ubrzo osvojio ne samo Ameriku već i cijeli svijet. Mladi šalju buntovnu poruku svijetu uživajući u ovoj kontroverznoj glazbi, a sve više i više bjelaca okušava se u stvaranju rock'n'rolla.

Elvisu Presleyu to je i uspjelo kada je pedesetih godina postao rock'n'roll ikona. Iako je cijeli svijet bio zaluden Elvisom, u prvim redovima na njegovim koncertnim nastupima ipak su najviše stajale pripadnica ženskog spola. Razlog tome bio je, naravno, njegov izgled ali i specifičan stil po kojem ga se i dan danas pamti.

20.studenog 1955. Elvis potpisuje ugovor sa RCA Records a samo dva mjeseca poslije prodaje 300000 primjeraka ploča te u svojoj dvadeset prvoj godine postaje svjetski popularan.

Redajući hit za hitom te pojavljujući se na televiziji i u čak 33 filma Elvis Presley ne samo da je postao najpoznatiji glazbenik na svijetu već je dobio i titulu najprodavanijeg izvođaca te tu titulu drži i dan danas.

Iako rođen s plavom kosom, Elvis već u početku karijere odlučuje ofarbati kosu u crno kako bi bio upadljiviji te istaknuo svoje plave oči. Imao je dužu kosu koja se 50-ih smatrala neurednom te u džepu uvijek nosio češalj kako bi mu kosa bila savršeno začešljana.

Elvis je odudarao od ostalih muškaraca zbog načina odijevanja. Rijetko tko bi se tada usudio nositi ružičaste majice te jakne ukrašene dijamantima i perlicama.

slika 1.: Elvis Presley na koncertu u Missisippiu 1956., R. Marshutz

Osim što je vladao rock 'n' rollom, Elvis Presley zavladao je i modom. Po uzoru na njega kao i na Jerry Lee Lewisa te Carla Perkinsa (američki rock glazbenici i tekstopisci) nastaje novi stil- *Rockabilly*.

Riječ "*rockabilly*" izvedena je iz izraza "*hillibilly*" koji se odnosi na siromašne bijelce s juga Amerike koji su uporno odbijali prihvatiti crnačku kulturu koja ih je okruživala. Naravno, takvo se ponašanje nije podrazumijevalo za *rockabilles* koji su bili fanovi rocka koji je, kako smo već ranije saznali, došao iz crnačke kulture.

Kod ovog odijevnog pravca muškarci su mogli uživati u eleganciji odjeće, oblačeći svijetla odijela finih materijala, košulje sa širokim ovratnicima te baršunaste cipele.

"Prema Polhemusu, "rockabilles" su možda jedina subkultura koja je stvorila i posve suprotan stil: već 1957. Elvis se pojavljuje na filmu u iznošenoj radnoj jakni od traper-materijala, trapericama i čizmama, potpuno oprečnima elegantnom bijelom odijelu i bijelim cipelama iz 1956. No, Polhemus smatra da to nije nelogično: nakon što je pokazao da više nije vozač kamiona, Elvis se osjećao slobodnim podsjetiti na svoje korijene." (Černelić, Bartlett, Vladislavić 2002:337)

Kada je 1954. godine prikazan film “The Wild One” u kojem Marlon Brando tumači glavnu ulogu popularizirao se stil motociklista i buntovnika te je samim time nastala još jedna subkultura – “*Bikers*”

S *bikersima* su došle i kožne jakne (koje su također preuzete iz filma) te one prvi puta ulaze u modu i postaju dijelom rock kulture.

Bikersi nose kožne jakne kako bi dokazali ratobornost obzirom da su one ranije nošene u ratu najčešće od strane pilota.

Govoreći o modi i glazbi pedesetih godina nemoguće je ne spomenuti bend The Beatles, čiji su se članovi i sami nemali broj puta, upravo zbog svog utjecaja na mlade, podvrgavali stilskim promjenama.

Već nakon objave prvog albuma “Love me do” Beatlesi su postali megapopularni, a svijetom je zavladała takozvana “Beatlemanija”. Mladići počinju puštati kosu ne bi li izgledali poput svojih idola, a djevojke diljem svijeta padaju u trans već na samu spomen benda.

Iako su na samom početku karijere Beatlesi nastavili Elvisovim stopama te nosili kožne jakne i kaubojske čizme, kada je primijetio njihov utjecaj na mlade, menadžer benda Brian Epstein se odlučio za sasvim drugačiji stil. Članovi su sada nosili uredna crna odijela s kravatama te svoje poznate frizure sa šiškama.

Iz crnih odijela ubrzo su prešli na jakne bez ovratnika koje je kreirao Pierre Cardin i koje su ubrzo postale popularne diljem svijeta

Slika2.: The Beatles u emisiji Ed Sullivana 1964.

2. Bunt u glazbi i modi

Tinejdžeri su nastali u pedesetima no šezdesetih su zasigurno zavladao svijetom. Kao najveći potrošači, mladi unose velike promjene u marketing i ekonomiju. Željni mode i lijepog odijevanja, tinejdžeri postavljaju vlastite uvijete te modna industrija po prvi puta gubi na elitizmu, a dobiva na rasprostranjenosti.

Slobodnog duha, mladi ponovno pomiču moralne standarde te u modu ulaze kratke suknje kao i prozirne bluze. Popularna manekenka Twiggy (Lesley Lawson) svojim dječaćkim izgledom i eksplicitnim odjevnim kombinacijama na modnim pistama najavljuje skandalozne promjene.²

Promjene također nastaju i u glazbi. Nakon što se svijet napokon privikao na zvukove rock'n'rolla, on postaje žesćim. To dokazuje i bend The Rolling Stones.

Grupa koja nastupa i dan danas (iako u malo drugačijem sastavu od originalne postave) formirana je 1962. godine u Londonu. Moglo bi se reći kako su upravo Stonesi doveli rock'n'roll pod loš glas budući da, za razliku od Beatlesa, nisu previše marili o imidžu niti dojmu koji ostavljaju, a tekstovi njihovih pjesama bili su kontroverzni i šokantni za ta vremena.

U svakom slučaju, Rolling Stonesi su svakako jedinstveni, koliko zbog specifičnog "plesa" Micka Jaggera toliko i zbog stila Keitha Richardsa.

Keith Richards, gitarist Rolling Stonesa, oduvijek je imao specifičan stil odijevanja. Šarene marame zavezane oko glave, ruke, hlača, viseće naušnice, razbarušena kosa te perlice raznih boja i veličina ono su što ovog glazbenika čini upečatljivim.

Upravo se zato i našao na broju jedan glazbene ikone stila magazina *Clash* u kojemu se njegov stil odijevanja opisuje kao „hippy boho chic“ te autor teksta navodi kako je svojom nezainteresiranošću prema modnim trendovima i dizajnerskom odjećom zaslužio ovakvu titulu.

Richards je i sam priznao kako ne pridodaje previše pažnje trendovima te kako se uvijek šiša sam. Da je njegov stil ostao zapažen te kasnije mnogo puta primijenjen možemo primijetiti i u svjetski popularnom filmskom serijalu „Pirati s Kariba“, u kojem je Johnny Depp, osim pokreta tijelom, od slavnog rockera preuzeo i stil odijevanja koji se odlično uklopio u gusarski svijet.

---

²Lehnert G.: A history of fashion: in the 20th century, Konemann, Koln, 2000.

Slika 3.: Keith Richards I Johnny Depp na snimanju filma 2007.

No nije filmska industrija jedina koja je inspiraciju pronašla u Richardsovom stilu. Keith je 2008. godine postao zaštitno lice Louis Vuittona.

Slično Richardsu odijeva se i nova subkultura nastala u drugoj polovici šezdesetih. Potresena Vijetnamskim ratom, američka mladež kreće u “borbu protiv borbe” Sve više mladih napušta školu i posao kao i sve materijalno te se počinju okupljati na livadama protestirajući protiv rata. Uske traperice, kožne jakne, zaglađene frizure sada zamjenjuju dugim raspuštenim kosama, laganim košuljama jarkih boja te hlačama trapez kroja. Amerikom, a kasnije i velikim dijelom svijeta, širi se ime nove subkulture – *Hippies*.

G. Lehnert u knjizi „*History of fashion*“ navodi kako su *Hippiesi* svojim specifičnim stilom odijevanja bitno utjecali na okolinu te se odjeća nalik njihovoj uskoro počela masovno proizvoditi. Tako da su dugačke suknje i čipkaste bluze nosile i žene drugačijih političkih i svjetonazorskih stavova.

Što se glazbe tiče, hipiji su slušali rock što je, s obzirom na njihovu ljubav prema prirodi, dovelo do velikih koncerata na otvorenom.

Tokom vladavine hipija održana su tri bitna rock festivala na otvorenom: u Montereyu (1967.), Woodstocku (1969.) te Wightu (1970.)

Upravo na tim koncertima proslavile su se brojne glazbene ikone kao što su The Who, Janis Joplin, Jimi Hendrix, The Doors.

Iako se ne može reći da su Janis Joplin i Jimi Hendrix bitno utjecali na modu jer su i sami pratili trendove *Hippiesa*, kasnije, kada je *hippie* stil izašao iz mode, mnogi su se pojedinci ugledali upravo na ove dvije rock zvijezde.

Jimi Hendrix znao je na moderan način spajati staromodne odjevne predmete eksperimentirajući s bojama, oblicima i materijalima. Od 1968. godine Hendrix je imao i vlastitog modnog dizajnera Michaela Brauna koji je, između ostalog, kreirao i poznatu jaknu u kojoj je Hendrix nastupao na Woodstocku a koja se danas nalazi u Rock'n'roll Hall of Fame u Clevelandu.

Osim osebujnog glasa, Janis Joplin imala je i poseban stil odijevanja. Svoju gustu valovitu kosu uvijek je nosila raspuštenu uz vezanje marama oko glave. Lepršava odjeća s uzorcima, glomazne naočale te resice u indijanskom stilu prepoznatljivi su detalji stila Janis Joplin.

No iako je bila svjetski popularna, Janis Joplin borila se za opstanak u svijetu rock 'n' rolla. Malo je bilo žena koje su stvarale ovu muziku a svijet isprva nije prihvatio njenu pojavu. Mnogim izvođačima rock 'n' rolla smetalo je što im je konkurencija upravo žena. (J. Miller, 2011., 56.)

Ironično je to s obzirom da je upravo rock kultura propagirala jednakost i zajedništvo, no Janis Joplin nije jedina koja se morala jače truditi zato što je žena.

Od ostalih bendova iz 60-ih godina svakako treba spomenuti I the Doors, Pink Floyd kao i The Stooges.

The Doors je osnovan 1965. godine a dvije godine kasnije izdaju svoj prvi album "The Doors" u kojem u rock glazbu uvode psihodeličan stil. Svojim hitom "Light my fire" dospinju na prvo mjesto billboardove ljestvice. 1968. sasvim prelaze na psihodeliju te izdaju album "Strange Days" nakon kojeg slijede albumi "Waiting for the sun", "The soft parade" te 1970. "Morrison hotel" koji ponovno poprima zvukove bluesa. 1971. Morrison izdaje posljednji album "L.A. Woman" te 1971. umire u Parizu. Nakon frontmenove smrti bend izdaje još tri albuma.

Iako samozatajan, pjevač grupe The Doors, Jim Morrison imao je brojne obožavateljice a njegov stil odijevanja tih su godina preuzeli mnogi mladići. Najpoznatiji je bio po kožnim hlačama i bijelim, lanenim košuljama uz koje je komponirao kožno remenje indijanskog stila. Stoga ne čudi kako se današnji pripadnici rock subkulture najčešće ugledaju upravo na Morrisonov stil odijevanja.

Iako modno nisu utjecali na mlade, Pink Floyd bend je koji treba spomenuti iz jednog sasvim drugog razloga. To je omot albuma "The Dark Side of the Moon" kojeg je dizajnirao britanski umjetnik Storm Thorgerson 1973. Dotada je bilo uobičajeno da se na omotima albuma nalaze fotografije glazbenika a Thorgerson je svojim jednostavnim, apstraktnim dizajnom u svijet glazbe uveo još jednu novu stavku – grafički dizajn.

The Stooges je bend nastao 1967. godine kada ga je osnovao James Osterberg poznatiji kao Iggy Pop. Izdali su dva albuma (1969. I 1970.) no ubrzo se razilaze zbog problema s drogom. Kasnije se, na nagovor Iggy Popa, ponovno okupljaju pod imenom Iggy and the Stooges no ni to ne traje dugo pa Iggy Pop započinje svoju solo karijeru. Inače, mnogi The Stooges smatraju pretečom punka koji 70-ih dolazi do izražaja u glazbi Iggy Popa.

Za samog Iggy Popa moglo bi se reći, ne da je započeo neku novu modu odijevanja, već da je započeo "modu skidanja". Jedan od najkontroverznijih rokera u povijesti, na koncertima je češće bio gol nego obučen a nerjetko se i samoozljeđivao pred publikom, bacao na njih te uništavao instrumente kao i bilo koje predmete koji bi mu se našli pri ruci. Iggy se također često znao oblačiti u žensku odjeću, šminkati se, obuvati štikle te svojim eksperimentalnim stilovima provocirati i istraživati granice, kako od glazbenih kritičara i novinara, tako i od same publike.

David Bowie također je bio jedan od umjetnika koji je volio šokirati. S obzirom da je stvorio više od jednog stila, za Bowiea se možda i ne može reći da je svojim utjecajem na mlade stvorio modne trendove koji su opstali do danas ali David Bowie osim na mlade, utjecao je i na mnoge druge umjetnike.

Iako se glazbom počinje baviti još kao šesnaestogodišnjak, svoj prvi album izdaje 1967. Svakim sljedeći albumom Bowie drastično mijenja imidž stoga ne čudi da je prozvan modnim kraljem samoizumljenja.

David Bowie od rock glazbe napravio je spektakl, glazbu je nosio, živio, mijenjao. Svojim stilovima je od rocka stvorio umjetnost a promjene izgleda bile su toliko česte da je svaki put uspješno izbjegao grupiranje. Brijao je obrve, bojao kosu, nosio razne kostime, snažno izražavao svoju biseksualnost i svaki put iznova šokirao.

Slika 4.: David Bowie 1973.

Upravo zbog pojave različitih stilova i naglih promjena trendova, krajem šezdesetih odjeća se počinje masovno proizvoditi, a otvara se i sve više specijaliziranih butika. No baš zbog svoje dostupnosti, odjeća gubi na kvaliteti jer se više ne proizvodi da bi dugo trajala već se kolekcije mijenjaju po sezoni. (G. Lehnert., 2000.,)

Osim masovne proizvodnje odjeće, masovno se počinje proizvoditi i rock. Simon firth navodi kako je već krajem šezdesetih u Velikoj Britaniji bilo oko pedeset tisuća bendova, od kojih je manje od tisuću ikada imalo prilike snimiti pjesmu.

Svejedno, to je dovelo do povećane proizvodnje instrumenata ali nerijetko i smanjenja kvalitetnih izvođača. „Muzičko izražavanje zavisi od muzičkih sredstava – s jedne strane od muzičkih instrumenata, a s druge strane od opreme za pojačavanje. Prosječna rock grupa ulaže tisuće dolarau opremu prije nego što čak počne svirati a povijest rocka vezana je za povijest rock instrumenata... ponavljaju se rock-priče o bubnjaru koji je ušao u grupu ne zbog svoje vještine već zato što je imao bubnjeve, o gitaristi koji je bio vođa grupe zato što je on jedini imao pojačalo“ (S. Firth, 1987., 96.)

3. 70-te: eksplozija stilova

Prelaskom iz šezdesetih u sedamdesete godine XX. stoljeća, nastavlja se trend "slobodne mode". Kako politika obilježava ovo desetljeće te je svatko slobodan politički se izražavati tako i sam svijet mode sebe definira demokratskim. No bez obzira na brzorastuće i dostupne trendove i u visokoj modi dolazi do interesantnog razvoja. Mnogi poznati modni dizajneri, kao što su Kenzo, Issey Miyake i Vivienne Westwood započeli su svoju karijeru upravo sedamdesetih.

Na ulicama se sve češće viđaju dosad neuobičajene modne kombinacije, a feministički pokret također utječe na modu. Zbog toga se konzervativnije žene okreću antimodi.

Naftna kriza pokreće neke nove trendove. Prirodni materijali ponovo su u trendu, a pletena odjeća je neizostavna. Pletene suknje, puloveri, kaputi pa čak i hlače preplavili su butike.

No, za razliku od nježnih prirodnih materijala u svijetu mode, svijet rocka postaje žešćim. Rock'n'roll razvija nove pravce, a jedan od najžešćih zasigurno je Heavy metal.

Heavy metal naziv je za podvrstu rocka u kojoj se glazbenici vode trima riječima: glasnije, žešće, mračnije. Glazba dobiva određenu težinu, glazbenici progovaraju o vragu, a mladi iz izbljedjelih traperica uskaču u crnilo.

Premda se i danas raspravlja o tome tko je započeo s heavy metalom, mnogi stručnjaci vjeruju kako je upravo britanska grupa Black Sabbath prvi istinski heavy metal bend. Black Sabbath je osnovan 1968. u Birminghamu. 1970. godine objavljuju svoj prvi album "Black Sabbath" te šokiraju svojom glazbom. Prije samog snimanja albuma, gitarist Tony Iommy u tvornici metala u kojoj je radio doživljava nesreću u kojoj ostaje pez vrhova dva prsta desne ruke. Kako je ljevoruk, Tony shvaća kako će mu biti nemoguće svirati gitaru (jer gitarske žice pritišće upravo prstima desne ruke) no umjesto da odustane od glazbe on od grlića plastične pивske boce izrađuje nametke za oštećene prste. Samim time, zvuk gitare postaje drugačiji i zanimljiviji te se odlično uklapa u mračnu glazbu heavy metala.

No nije heavy metal svima sjeo na prvu. Kritičari Sabbathe uspoređuju s noćnom morom, a publika panično bježi s njihovih prvih koncerata. Ipak, Black Sabbath nastavlja po svome te napokon prodiru u šire mase koje započinju subkulturu "metalaca". Fanovi heavy metala puštaju kosu po principu "što dulje to bolje" te po uzoru na Black Sabbath počinju nositi religiozne i sotonističke simbole. Prstenje više nije rezervirano samo za žene kao ni kožna jakna za *bikerse*. No, jedan bend uskoro mijenja čitav imidž heavy metala koji poznajemo i dan danas.

Judas Priest, bend osnovan 1969. godine, u drugoj polovici sedamdesetih na svoje koncerte dolaze u još neviđenom izdanju – lateksu i metalu. Iako je pjevač Rob Halford i sam priznao da odjeću kupuje u *sex shopu*, heavy metal generacija ostaje oduševljena te se ubrzo na ulici mogu vidjeti mladi u crnoj koži i lateksu prepuni špičastih zakovica.

Heavy metal postaje najkontroverznijim smjerom te ga se i danas takvim smatra. Tekstovi pjesama zvuče kao horror priče, a mladi naraštaji u želji za što strašnijim izgledom počinju nositi tamnu šminku, leće u bojama pa čak i vampirske zube.

Slika 5.: Koncert Judas Priesta 1979.

No nisu svi rock pravci bili ovoliko mračni i zastrašujući. Sedamdesetih godina nastaje i glamurozna izvedenica rock'n'rolla - Glam rock.

Queen, britanski rock sastav nastao 1970. godine, je najpoznatiji glam rock bend na svijetu, a ujedno i prva grupa ikada koja je snimila glazbeni videospot. Freddie Mercury, pjevač i frontmen Queena, smatran je jednim od najboljih vokala u povijesti glazbe, a osim glasom isticao se i svojim ekscentričnim izgledom. Mercury je volio nastupati odjeven sukladno imenu benda noseći raskošne kostime živih boja i blještavila.

Na početku sedamdesetih Freddie Mercury nosio je dugu raspuštenu kosu, šminkao oči u crno te lakirao nokte crnim lakom premda samo na lijevoj ruci. Kasnije šiša kosu te pušta brkove. Velik broj njegovih scenskih kostima dizajnirala je Zandra Rhodes koja je u nekoliko intervjuua spomenula kako je Freddie bio iznimno pristupačan i drag te kako je imao oko za detalje i volio modu. Freddie Mercury je pak, prije svega, volio pozornost. Zato je osim na modne detalje pazio i na sveku sitnicu vezanu uz javne nastupe. Koncerti grupe Queen bili su više od slušanja glazbe, jer je publika mogla uživati i u scenskoj rasvjeti kao i “trikovima” kojima bi Freddie zabavljao publiku. Najviše utjecaja imao je na kasnije glazbenike kao što su Axl Rose, Lady Gaga te Adam Lambert koji je prošle godine zamjenio svog idola na turneji Queena.

Freddie Mercury bio je poseban, ekscentričan i kontroverzan, no ipak ga se i dalje pamti najviše po glasu što se ne može reći za grupu Kiss i Alice Cooper.

Iako je bend Alice Cooper oformljen još u šezdesetima, svoj prepoznatljiv stil dobiva sedamdesetih, točnije 1975. kada pjevač Vince Furnier službeno mijenja ime u Alice Cooper. Za Furniera odnosno Coopera možemo reći da je začetnik šminkanja. Nije to bilo šminkanje u ženskom stilu kao kod Iggy Popa već maskiranje šminkom. Sukladno zastrašujućoj heavy metal glazbi koju je izvodio, Alice Cooper zastrašivao je i svojim licem na koje je nanosio crnu boju uglavnom na područje oko očiju.

Slično Alicu Cooperu šminkali su se i članovi benda Kiss osnovanog 1973. iako, za razliku od Alice Coopera nisu svirali heavy metal već glam rock. Članovi ovog benda za vrijeme vrhunca svoje karijere nisu se u javnosti pojavljivali bez obojenih lica tako da je tada malo tko znao kako oni zapravo izgledaju. Za grupu Kiss bilo je specifično to što je svaki član uvijek imao našminkano lice na jednak način.

Slika 6.: Kiss 1979.

Sasvim drugačija priča od našminkanih Alica Coopera I Kissa bio je australski hard rock bend AC/DC. Sedamdesetih je rock bio proširen Amerikom I Europom no u Australiji I dalje nije bio omiljen glazbeni pravac. Stoga ne čudi kako je AC/DC svoju popularnost stekao u Americi I Europi. Ovaj bend više je bitan u povijesti glazbe nego mode budući da su stvorili unikatan zvuk još na samom početku glazbe koji je fanovima očito odgovarao budući da su AC/DC jedan od rijetkih bendova koji kroz sva ova desetljeća nikada nije eksperimentirao s glazbom.

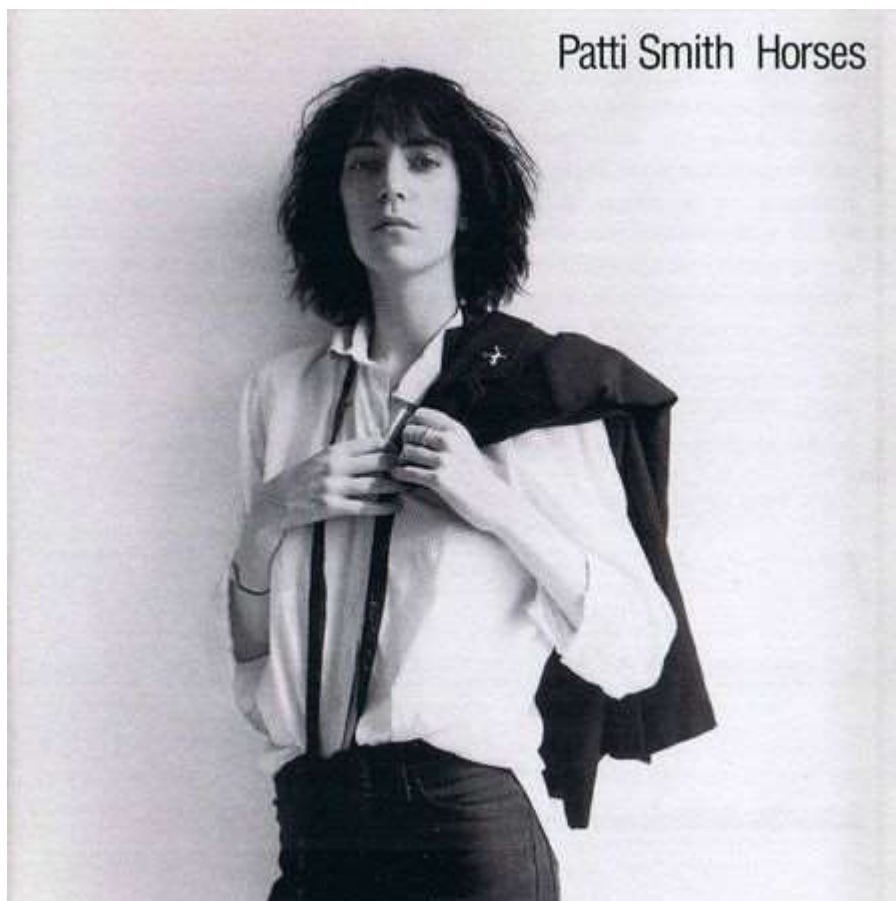
Sam bend nije stilski previše odstupao od klasičnog rock imidža osim naravno gitariste Angusa Younga. Young je uz Keitha Richardsa zasigurno najprepoznatljiviji rock gitarist. Na svakom nastupu Angus Young se pojavljuje u kratkim hlačama I sakou s kravatom noseći na glavi golf kapu I time podsjećajući na školarca. Njegov stil kasnije kopiraju mnogi manje poznati izvođači a utjecao je I na film “ The school of rock” u Kojem se glumac Jack Black pojavljuje u sličnim odjevnim kombinacijama.

Svi dosad navedeni sastavi imali su velik utjecaj na mlade. Ne čudi što su generacije kopirale stilove svojih idola želeći bili sličniji njima u svakom pogledu. No Patti Smith (američka pjevačica-kantautorica, pjesnikinja i likovna umjetnica) ne samo da je inspirirala dizajnere nego je u modu vratila stil androgenih žena te muške odjevene predmete učinila ženstvenima.

Najveći glazbeni uspjeh postigla je pjesmom “Horses”, a onaj modni fotografijom s omota istoimenog albuma.

Iako je u djetinjstvu imala komplekse zbog svoje “neženstvene” figure upravo je tu figure vratila u modu te postala inspiracija mnogim ženama. Jedna od takvih bila je i Ann Demeulemeester, modna dizajnerica koja je još bila tinejdžerka kada je u izlogu ugledala album “Horses” i zaljubila se u stil Patti Smith. Ann je tog dana odlučila kako će dizajnirati upravo takve odjevne predmete kakve je Smith nosila na fotografiji.

Patti Smith i Ann Demeulemeester kasnije su se i upoznale nakon što je Smith primila pošiljku bijelih bluza dizajniranih od strane Demeulemeester. Do danas su postale nerazdvojne prijateljice koje su se tokom karijere međusobno inspirirale.

Slika 7.: album Horses

Još jedna od rijetkih žena rock 'n' rolla bila je i Joan Jett. Već u samom djetinjstvu željela je naučiti svirati električnu gitaru no to je bilo nemoguće jer je njezin profesor sviranja smatrao kako su električne gitare kao i sam rock 'n' roll rezervirani samo za mušku populaciju. Joan Jett tada sama odlučuje naučiti svirati a od prve uštedevine kupuje kožnu jaknu sa muškog odjela. U svojoj feminističkoj borbi za žene u rock 'n' rollu, Joan Jett postaje veliki uzor mladim djevojkama koje tada također počinju nositi "mušku" odjeću.

Kako su rock glazbenici svojim izgledom utjecali na mlade, a mladi su utjecali na modu, krajem sedamdesetih rock stil odijevanja dostigao je vrhunac zastupljenosti što je tekstilna industrija naveliko iskoristila. Međutim, nije se svima svađalo što se stil sada mogao kupiti.³

Nezadovoljni razvikanošću rock'n'roll bendova, glamuroznih koncerata i općenito kulturom koja se više nije bazirala na samoj glazbi, mladi iz radničkih klasa odbacuju ušminkani rock stil oblačeći uništenu odjeću želeći namjerno izgledati ružno, uzimaju instrumente te stvaraju jedan novi, prosti i sirovi zvuk - Punk.

Takozvani "kumovi punka" Ramonesi formirali su se 1974. godine u New Yorku.

---

³Firth S.: Sociologija roka, CIDID, Beograd, 1987.

Premda se punk još godinama prije nazirao kod drugih glazbenika, za Ramones se može reći kako su u potpunosti definirali zvuk te postali prvim pravim punk bendom.

Bez obzira što ne doživljavaju toliku popularnost kao punk grupe The Clash i Sex Pistols, sigurno su jedna od najdugovječnijih punk grupa uzimajući u obzir da su neprekidno nastupali dvadeset dvije godine.

Ramonesi su uveli punk stil sviranja, no punk stil odijevanja kakav danas pamtimo dolazi nešto kasnije uz druge bendove.

Svejedno, Ramones su imali itekako pamtljiv stil odijevanja, moglo bi se čak i reći kako su upravo oni stvorili ultimativni rock stil.

Njihov recept je bio vrlo jednostavan; izlizane traperice, crna kožna jakna, bijele tenisice i duga kosa.

Ni ne čudi što je upravo taj stil već desetljećima popularan kod ljubitelja rocka (pa i šire) s obzirom da su pored pomalo kostimiranog heavy metal stila i razuzdanog punk stila odabrali skromnost i jednostavnost ukazujući na kosu kao najveći ukras.

Slika 8.: Ramones, 1976.

Ramonesi možda jesu stvorili punk, no da nije bilo Sex Pistolsa vjerojatno nikada nebi bilo ni punkera.

Bend je 1975. godine u Londonu navodno okupio menadžer, dizajner te vlasnik butika "Sex" iz Chelsea Malcolm McLaren što je već u početku zvučalo obećavajuće za svijet mode. Originalnu postavu Sex Pistolsa činili su pjevač John Lydon koji je odmah preimenovan u Johnny Rotten,

gitarist Steve Jones, bubnjar Paul Cook i basist Glen Matlock. Matlocka ubrzo zamijenjuje Sid Vicious danas poznat kao najozloglašeni punker svih vremena. (Po mnogima do ove je zamjene došlo iz razloga što Matlock, iako vrstan glazbenik, nije izgledao dovoljno *punk*, dok je Vicious, koji jedva da je znao nešto odsvirati, izgledao kao *pravi panker*.)

Malcolm McLaren od početka je vodio bend koncentrirajući se na njihovu pojavu u javnosti, kao da je želio šokirati svijet. Sukladno tome, svi članovi su nosili odjeću iz McLarenovog butika od čega su svi imali koristi.

No Rotten u svojoj autobiografiji priča pomalo drugačiju priču.

“Tko je sastavio Pistols? Svakako ne Malcolm. Rodili su se u butiku čiji je bio vlasnik? To je običan pop-mit.” (Lindon 2008: 19)

1977. Pistolsi šokiraju javnost pjesmom *“God save the Queen”* kojom napadaju politiku i samim time vrijeđaju kraljicu. Zbog svojih anarhističnih ispada imaju poteškoća s organizacijom koncerata. Stvaraju lošu reputaciju ne samo zbog vrijeđanja kraljice nego i svega ostalog. Ismijavali su ostale, vrlo popularne bedove kao što su The Beatles, The Who, Pink Floyd pa čak i Elvisa Presleya.

Sex Pistols smatralo se i nasilnima iako oni govore kako nisu bili nasilni ni sa kime izvan benda. No svejedno su imali obožavatelje koji su se češće ugledali na reputaciju Pistolsa nego na njih same pa je nerijetko na koncertima dolazilo do tučnjave među publikom.

Osim političke tj. antipolitičke angažiranosti, gnjeva i, kako i sam Johnny Rotten kaže, glazbe koja zvuči katastrofalno, Pistolsi su donijeli još jednu promjenu – kratku kosu.

U Rottenovoj knjizi suradnici govore o tome koliko je čudno početkom sedamdesetih imati kratku kosu. Za sve mlade kratke kose vjerovalo se kako zasigurno pripadaju vojsci jer im je takav trend bio nezamisliv (Lydon, 2008:294).

Što su Pistolsi bili popularniji McLarenov butik je bolje poslovao. U to vrijeme, odjeću za butik je dizajnirala Vivienne Westwood koja je inspiraciju pronalazila u već ranije poznatim bikersima, fetišistima te prostitutkama. Svijet ostaje oduševljen njezinim kreacijama suprotno stajalištu članova benda, punk prestaje biti rezerviran za buntovnu radničku klasu te postaje dijelom umjetnosti i ulazi u visoku modu.

Kreacije Vivienne Westwood svakako su bile poželjne no oni nešto tanjeg džepa ipak su morali pronaći drugačiji način kako bi izgledali kao punkeri. Odjeća se trga i prefarbava, a vreće za

smeće sada dobivaju novu funkciju.

Caroline Coon, engleska umjetnica i novinarka, tvrdi kako je Johnny Rotten sam izmislio svoj stil koji su mladi kopirali, a tek nakon što je butik McLarena i Westwood promijenio ime, njih dvoje su uvijek prvo odjeću davali Rottenu kako bi bio u njoj viđen prije nego što njegovi fanovi nahrle u butik

“Zandra Rhodes: Pank je bio antidizajnerski pokret. Nije li pank pokret jednostavno nastavak filma Paklena Naranča Stanley Kubricka koji se pojavio nešto ranije? Riječ je o antikomercijalizmu, i u zavisnosti od toga na kojoj se strain provalije nalazite, posrijedi je antidizajnerski pokret ili dizajnerski pokret.” (Lydon, 2008:114)

No nisu svi bili zadovoljni punk euforijom i ulaskom punk stila u modu. Upravo je Johnnya Rottena bio opterećen takvom popularizacijom nečega što bi uz glazbu trebalo biti tek sporedna stavka.

“U vezi sa Sex pistolsima najviše me je ljutilo to što nam se publika pojavljuje u istovjetnoj pankerskoj odjeći. To je zaista bilo u suprotnosti sa suštinom. I nije bilo teorije da preko toga pređem, jer je pokazivalo nedostatak individualnosti i razumijevenja onog što radimo. Uniformiranost nije bila naša priča.” (Lydon, 2008:20)

I tako će mišljenje o punk stilu zauvijek ostati podijeljeno. Neki su njime fascinirani, neki užasnuti a neki, poput Rottena, nikada nisu ni htjeli da se punk naziva stilom.

Uz Pistole je istih godina vladao još jedan britanski punk bend, The Clash, koji su najpoznatiji po svojem trećem albumu „*London Calling*“. Također su održavali punkerski stil. Sex Pistols se raspadaju 1978. godine odlaskom Johnny Rottena nakon što je posljednji koncert završio pjesmom “*No Fun*” vjerojatno sugerirajući na cijeli taj punk način života.

Slika 9.: Sex Pistols na zadnjem koncertu 1978.

Već krajem sedamdesetih rock 'n' roll gubi svoju prvotnu ulogu, a to je da spaja ljude svih klasa, godina i zanimanja. Dolazi do stvaranja toliko novih rock pravaca i subkultura da se mladi sada počinju sve brže dijeliti u grupe.

Simon Firth to zamjećuje u svojem istraživanju koje je proveo među srednjoškolcima :"
Jedan od paradoksa moga istraživanja je to da grupa koja najviše naglašava individualne muzičke izbore, također najviše naglašava značaj uloge zajedničkih muzičkih ukusa u stvaranju prijateljstava – muzika je služila kao značka individualnosti na osnovu koje su se birala prijateljstva." (S.Firth, 1987., 53.)

Ulaskom u osamdesete bendovi, baš kao i trendovi konstantno se mijenjaju i malo pomalo, utjecaj rocka na modu blijedi.

4. Rock kultura u Hrvatskoj

Kao prvo treba napomenuti kako nije nimalo lako govoriti o rock sceni u Hrvatskoj u vrijeme postojanja bivše države Jugoslavije u kojoj je (tadašnja socijalistička) Hrvatska bila tek jedna od federativnih jedinica. Rock glazba je ispočetka bila kritizirana od političkog establišmenta zbog tzv. „zapadnjačkog utjecaja“ i „skretanja sa svijetlih staza socijalističke/komunističke revolucije“. Kasnije je pronađen gotovo idealan kompromis pa je jedna od najprestižniji nagrada u tadašnjoj socijalističkoj Hrvatskoj „Sedam sekretara SKOJ-a“ (Nagrada Sedam sekretara SKOJ-a vrednovala je najveća postignuća mladih stvaratelja u svim oblicima umjetničkog djelovanja, a među rock izvođačima nagradu su dobili Marko Breclj za samostalni album "Cocktail", skopski sastav Leb i sol, mariborska grupa Lačni Franz, ljubljanski Pankrti, novosadska Luna, beogradska Ekatarina Velika, a od hrvatskih sastava zagrebački Psihomodo pop za svoj album prvijenac „Godina zma-ja“).

Rock 'n' roll je u Hrvatsku stigao iz Amerike gotovo trenutačno. 28. Siječnja 1956. godine Elvis Presley bilježi svoj prvi televizijski nastup na kojem izvodi budući rock-klasik "*Shake, Rattle and Roll*", a jedva nekoliko mjeseci kasnije Ivo Robić snima i objavljuje istu pjesmu u Zagrebu. Elvis svoj prvi album objavljuje u ožujku iste godine, a Ivo Robić svoj prvi album već sredinom te 1956-te. („*Pjeva vam Ivo Robić*“ prvi je album pop-glazbe ne samo u Hrvatskoj, već i u cijeloj bivšoj državi Jugoslaviji). Premda, kada je stil u pitanju, Robić nije nalikovao Presleyju, već je iz spomenutoga nedvojbeno vidljivo kako, kada je popularna glazba u pitanju, Hrvatska gotovo uopće nije zaostajala za tzv. kapitalističkim Zapadnim zemljama poput SAD ili UK.

Kako su se rock glazbenici ugledali na američke rock zvijezde tako su u početcima najčešće pjevali na engleskom. Također nije bila rijetkost "prevesti" pjesmu s engleskog na hrvatski. Tako se prvom rock pjesmom na hrvatskom jeziku smatra "Svi trče oko Sue" Bijelih Strijela, inače prepjevom rock klasika "Runaround Sue" dok se prvom autorskom hrvatskom rock pjesmom smatra " Osmijeh" grupe 220 snimljene tek 1967.

Već je spomenuto kako u Americi u početku nisu svi bili oduševljeni rock 'n' rollom no ni u Hrvatskoj nije bilo puno drukčije, ovdje je rock bio zanemaren. S. Škarica prisjeća se toga u knjizi "Kad je rock bio mlad" te navodi kako su radio postaje dugo ignorirale rock dok Radio Zagreb nije počeo emitirati radioemisiju " Muzički automat" u kojoj se pratila isključivo rock glazba.

Što se rock glazbenika tiče, možda najuspješniji bio je Karlo Metikoš no svoju slavu nije stekao u Hrvatskoj. Nakon što je shvatio da rock glazba još uvijek nije dovoljno popularna u Hrvatskoj, Karlo Metikoš mijenja ime u Matt Colins te odlazi u Pariz gdje stječe slavu.

Na samom prijelazu iz 1950-ih u 1960-ih došlo je do pojavljivanja brojnih sastava kako i u spomenutim Zapadnim zemljama tako istovremeno i u Hrvatskoj. Legendarni Beatlesi su svoj prvi singl „*Love Me Do*“ snimili u rujnu 1962., a zagrebačke Bijele strijele su u studio Jugotona u Dubravi ušle tek koji dan kasnije, krajem istog tog rujna. A na hrvatskom je radiju odsvirana spomenuta „*Love Me Do*“ samo mjesec dana od prvog emitiranja na BBC-u.

Uz to, prvi hrvatski pop bendovi (od kojih će neki kasnije ponijeti pridjev rock) ni stilski se nisu razlikovali od bendova sa Zapada. Crveni koralji, Crni biseri i već spomenute Bijele strijele na svojim su nastupima u sivim svilenim odijelima (s poprilično suženim nogavicama hlača), bijelim košuljama i kravatama bili vjerne kopije engleskih Beatlesa i/ili Kinksa.

Što se mladih, odnosno tinejdžera tiče, ni mladi hrvatske nisu zaostajali sa Zapadom, i sami pokazuju buntovništvo: dečki puštaju kosu (pogotovo nakon pojave Rolling stonesa na glazbenoj sceni), a cure ju krata, i, naravno, nose minice (prve cure koje su nosile minice bile su zagrebačke srednjoškolke). Pojam mladenačkog buntovništva spominje se i u hrvatskom filmu „[*Imam 2 mame i 2 tate*](#)“ (1968.), u kojem se jedan od likova, tinejdžera, druži sa svojim istomišljenicima, koji slušaju rock, nose dugu kosu te pokazuju buntovništvo spram društva i roditelja. (Prvi „službeni“ čupavac u bivšoj državi bio je Zoran Mišćević, pjevač beogradskih Silueta no ubrzo mu se pridružuju i članovi spomenutih hrvatskih bendova.) Što se pak politike toga vremena ticalo, zaključeno je da nošenje dugih kosa i minica ne predstavlja ideološki problem, već je riječ o generacijskom jazu.

Pojava i širenje hippie pokreta obilježeno studentskim protestima po svijetu, podržali su odmah i hrvatski studenti demonstrirajući u mnogim gradovima (o studentskim nemirima u tadašnjoj Hrvatskoj govori i novovalna pjesma Azre iz 1982. godine, nazvana „'68“). Najznačajnija rock grupa hippie ere u Hrvatskoj je zagrebački sastav Grupa 220. Ako se pogleda fotografija s članovima te rock grupe na omotnici njihova prvijenca - gramofonske ploče „*Osmijeh*“, i npr. fotografija omotnice nekog albuma Jenis Joplin, teško će biti pronaći bilo kakvu razliku u odijevanju između zagrebačke grupe i Jenisinog pratećeg psihodeličnog rock benda Big Brother and the Holding Company.

Slika 11.: Naslovnica albuma „Osmijeh“ Grupe 220 iz 1967. godine

Omasovljavanje rock scene u Hrvatskoj zbilo se sedamdesetih godina prošloga stoljeća, kada se rock počeo dijeliti na žanrove poput hard rocka, progresivnog rocka, jazz rocka, art rocka, glam rocka, folk rocka, simfonijskog rocka, blues rocka i boogie rocka. Hrvatski rock bendovi nisu nimalo zaostajali za svojim kolegama u svijetu, pa je svaki od ovih žanrovskih pravaca imao barem jednog predstavnika. U tom periodu su se pojavili i neki od najvećih hrvatskih stadionskih rock sastava: Time, Parni valjak, Atomsko sklonište. Što se njihova stila tiče, na svojim su se koncertima odijevali identično bendovima istog žanrovskog opredjeljenja u npr. Engleskoj ili SAD.

Pojavom hard rocka i heavy metala, kako u glazbenom tako i u modnom izričaju, na hrvatskoj su se rock sceni pojavili splitski rock i heavy metal sastav Osmi putnik (čiji je frontmen, Zlatan Stipišić Gibonni, kasnije, u 90-ima, započeo uspješnu karijeru u pop glazbi) i dubrovačka Crna udovica (kasnije su promijenili naziv u Big Blue), ali oba tek početkom 1980-ih.

Iako se rock kao glazbu u početku nije shvaćalo ozbiljno, mladi su ponovno odigrali glavnu ulogu. Kako su izvođači kopirali američku glazbu tako su i mladi kopirali američke trendove. Šezdesetih godina većina mladića počinje puštati kosu a djevojke skraćuju suknje. No za razliku od Amerikanaca i Britanaca, mladi Hrvati ne uspijevaju doprijeti to tekstilne industrije te najčešće nose odjeću kupljenu izvan Hrvatske.

Subkulture su zastupljene i u Hrvatskoj no nije ih bilo toliko kao u Americi. Kao dvije najbitnije subkulture na ovim prostorima, Benjamin Perasović navodi hašomane i šminkere. Hašomani su bili pripadnici rock kulture, često su se i sami okušavali u glazbi a oblačili su izluzane traperice, karirane košulje te kožne jakne.

" Za neke subkulturne aktere koji su identitet gradili na pravcima rock glazbe, ljubitelji disca predstavljali su gotovo neprijateljsku suprotnost. Kao što su hašomani bili vezani uz rock glazbu, tako su i šminkeri bili vezani uz disco (s mnogim odstupanjima od disca prema drugim oblicima tadašnje pop glazbe), pri čemu postoje i sličnosti i razlike u tom procesu."(B. Perasović, 2001., 166.)

Perasović smatra kako je širenje rock kulture na Hrvatsku pozitivno utjecalo na mlade jer, iako su iz glazbe proizašle nove subkulture, mlade, koje su nekada razdvajali nogometni klubovi za koje su navijali, sada je spajala glazba.

Ipak, bitno je povući granicu između kulture i subkulture. Pripadnici rock kulture bili su ljubitelji rocka koji su voljeli odlaziti na koncerte dok su pripadnici rock subkulture glazbu koristili kao osnovu za stvaranje životnog stila.⁴

Za razliku od zapada, gdje su rock koncerti bili svakodnevna pojava, u Hrvatskoj su koncerti bili rijetki pa su zato i dobivali na važnosti i igrali najveću ulogu u rock kulturi u Hrvatskoj.

Sama moda pratila je zapad stoga nije bilo većih promjena u odijevanju osim što smo malo kasnili za Amerikom i Britanijom (punk stil kakav danas znamo došao je i nakon hrvatskih punk bendova i na ovim prostorima nije bio toliko popularan kao u Velikoj Britaniji). Svi trendovi sa zapada došli su i u Hrvatsku no mogli bismo reći kako su ovdje ipak bili ublaženiji. Benjamin Perasović u knjizi " Urbana Plemena" pobliže opisuje stil prosječnog hrvatskog hašomana sedamdesetih. Neizostavni elementi ovakvog stila bili su:

- duga kosa, što duža, većinom češljana po sredini a nerijetko i neoprana (kao znak bunta i nemara)

- tankerica (varijanta jakne kakvu je koristila američka vojska, najčešće zelena, sa četiri džepa i kapuljačom)

- traperice koje su morale biti što duže i izlizanije pa su mnogi često ribali nove hlače da izgledaju staro)

- sajmonice ili tenisice (sajmonice su cipele do gležnja od antilopa koje su ime dobile po Simonu iz popularnog dvojca Simon-Garfunkel)

-raznobojne marame nošene oko vrata

-nakit i simboli (B. Perasović, 2001., 193.)

---

⁴Perasović B.:Urbana plemena, Sociologija subkultura u Hrvatskoj, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001.

Osim što su stekli pogrdni naziv, hašomani nisu bili društveno prihvaćeni. Dok je u Americi postalo normalno vidjeti grupicu dugokosih mladića na ulici u Hrvatskoj su se predrasude malo teže razbijale te se pripadnike rock kulture uglavnom smatralo i pripadnicima nižih radnih staleža, socijalno ugroženima a kasnije, kada se prisutnost droge povećala, hašomane se općenito smatralo narkomanima.

No rock je na kraju ipak bio kulturno prihvaćen. Možda je tome kumovala i prva hrvatska rock opera " Gubec Beg" koju je skladao ranije spomenuti Karlo Metikoš. U rock operi pojavljuje se i Josipa Lisac, pjevačica karakterističnog glasa čije su se prve note temeljile na rocku. Josipa Lisac već tada je bila poznata i po svojem osebujnom stilu odijevanja no za nju se, nažalost, ne može reći da je imala velik utjecaj na mlade i modu (barem ne tada).

Premda su danas poznati kao rock sastav, Prljavo kazalište isprva svira punk te stilski podsjeća na Sex Pistols. Krajem sedamdesetih u Hrvatsku donose trend "neurednog" , odijevaju raskopčane košulje, kožne hlače te visoke čizme.

Slika 10.: Prljavo kazalište 1976.

S obzirom da u Hrvatskoj nisu često bili održavani rock koncerti, mladi su morali smisliti i drugačije oblike druženja. Počeli su odlaziti u klubove gdje bi plesali uz svoje najdraže zvukove. Tako je, osim glazbe i odjeće, i ples postao dijelom rock kulture.

I sam Siniša Škarica knjigu završava plesom rock kulture – twistom

" A znate li twist? Zna? Ne znate? Nije važno...Zato, evo, na samom koncu konca jednog nepretencioznog napatka za relaksaciju. Izbacite lijevu nogu naprijed (ili desnu ako ste lijevak) i pretvarajte se da prednjim dijelom vaše cipele, zapravo palcem, gasite opušak. Istodobno radite pokrete rukama i kukovima kao da želite obrisati svaki centimetar tijela nevidljivim ručnikom. To je twist!" (S. Škarica, 2005., 183.)

Zaključak

Bez obzira na individualna mišljenja pojedinaca i društvenih skupina, kada sažmemo ovaj rad, istraživanja Simona Firtha i Gertrude Lehnert kao i iskaze Johnna Lydona, moramo se složiti kako je rock kultura dokazano utjecala na modu te skoro posve obilježila čitava dva desetljeća. Baveći se ovim radom, prikupljajući dokaze da je rock bio utjecajan te proučavajući rock ikone, nisam ni primijetila kako se odgovor na moje pitanje "Tko je uveo rock u modu?" povlačio cijelim tekstom. Bez previše kompliciranja možemo zaključiti kako su upravo tinejdžeri utjecali na modnu industriju kada je rock kultura u pitanju. I premda naizgled djeluje nestvarno da mladi ljudi imaju toliku moć, izgleda da se ujedinjenjem mogu postići bitne promjene.

Simon Firth istražio je način života mladih koji slušaju rock 'n' roll obzirom da su, kako navodi u knjizi, oni najutjecajni te je, svrstavajući ih u podgrupe, zaključio kako ni klasa ni godine kod mladih koji slušaju rock ne igraju bitnu ulogu s obzirom da su svi mladi pripadnici rock kulture šezdesetih i sedamdesetih garantirano bili najveći potrošači time, osim na modu, bitno utjecali na ekonomiju i marketing.

Perasović se pak, više bavio mladima na području Hrvatske te subkulturama nastalim glazbenim opredjeljenjima no unatoč tome što smatra da svrstavanje i grupacija mladih ljudi nije dobra, zaključio je kako je rock kultura ipak pozitivno djelovala na njene pripadnike.

Jannice Miller više se usredotočuje na same glazbenike i povezanost glazbe i mode ukazujući i na problematiku uspjeha to jest neuspjeha u svijetu glazbe te o prihvaćenosti pojedinih glazbenika.

Siniša Škarica nakon opsežnog prisjećanja na početke rock 'n' rolla u Hrvatskoj, nostalgичno progovara o društvenoj sceni pripadnika rock kulture zaključujući kako je nekada u rocku jedino bilo važno znati plesati twist.

I sve rock zvijezde nebi stekle toliku popularnost da nije bilo mladih a mladi ih možda nebi ni zavoljeli da se rock izvođači nisu oblačili na svoj, unikatan, kontroverzan način. Svejedno, sada bi opet mogli postaviti pitanje što je utjecalo na stil navedenih rock glazbenika, no za to je ipak potrebno jedno sasvim novo istraživanje.

Kako god bilo, možemo reći da su pedesete unijele dosad neviđenu stvar a to je da glazbenici diktiraju modu.

No zanimljivo je kako su žene u rock kulturi jednake muškarcima sve dok se i same ne počele baviti glazbom. Janis Joplin, Patti Smith i Joan Jett rijetke su žene u svijetu rock 'n' rolla ali možda su baš zato i stekle toliku popularnost. A njihova borba za opstanak u svijetu glazbe olakšala je put do uspjeha nekim kasnijim a mnogobrojnim rock izvođačicama

Istražujući punk kao životni stil možemo reći kako je paradoksalno da su oni koji su se protivili svjetskoj slavi, modi i marginama upravo stvorili novi pojam, novi stil i novu modu.

Iako se mnogi ljubitelji punk glazbe ne slažu sa tvrdnjom da je punk mrtav, odlaskom Rottena iz Sex pistolsa, te uvođenjem punka u modu od strane Vivienne Westwood možda je ipak punk kao prvotni pokret izgubio na značenju.

Da se rock mijenjao glazbeno i stilski možemo primijetiti i povijesnim pregledom rocka u Hrvatskoj. Uzmemo li u obzir da je "Osmijeh" bila prva rock pjesma te usporedimo li je s nekom od današnjih rock pjesmama sličnosti vjerojatno nebi niti bilo.

Iako sve rjeđe vidamo pripadnike subkultura na ulicama, a rock 'n' roll više nije najslušanija vrsta glazbe, ne možemo reći da je rock ikada zapravo izašao iz mode. Kožne jakne, traper hlače, šarene marame i cvjetni uzorak uvijek će biti često viđeni odjevni predmeti.

Literatura

Lehnert G.: A history of fashion: in the 20th century, Konemann, Koln, 2000.

Firth S.: Sociologija roka, CIDID, Beograd, 1987.

Lydon, J: *Roten*, Laguna, Beograd, 2008.

Richards, K: *Život*, Profil, Zagreb, 2011.

Škarica S.: Kad je rock bio mlad, vbz, Zagreb, 2005.

Perasović B.: Urbana plemena, Sociologija subkultura u Hrvatskoj, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2001.

Miller J.: Fashion and music, Berg, New York, 2011.

Bennet A.: Cultures of popular music, Open University Press, Buckingham, 2001.

Dopunska literatura

<http://www.rocknrollzone.com/history/rockr50s.html> 8.8.2016

http://www.rockprog.com/04_RockStory/RootsRockRoll.aspx 8.8.2016

[tv serija: Seven ages of rock, Velika Britanija, 2007.](#)

Izvori slika

<http://time.com/4894995/elvis-in-the-heart-of-america/>

<http://www.brooklineconnection.com/history/Facts/Beatles.html>

<http://www.dailymail.co.uk/tvshowbiz/article-2514555/Keith-Richards-set-play-Johnny-Depps-father-Pirates-Of-The-Caribbean-sequel.html>

<http://www.billboard.com/articles/news/6266615/judas-priest-40th-anniversary-redeemer-of-souls-tour>

<http://diffuser.fm/ramones-debut-album-gold/>

<http://www.allmusic.com/artist/patti-smith-mn0000747445>

<https://www.soniceditions.com/image/sex-pistols-last-concert-2ar>

<http://ultimateclassicrock.com/kiss-dynasty/>

http://www.insgrum.com/user/bowiegoldenyears/1578744744/1349173445552156146_1578744744

<http://www.virovitica.net/rokovo-2016-prljavo-kazaliste-16.kolovoza-jasenko-houra-kazalista-ne-bi-bilo-da-stonesi-nisu-dosli-u-zagreb/27265/>